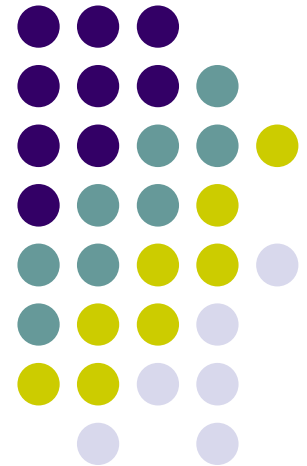
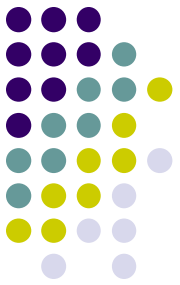

Regionsenteret
for døvblinde, UNN HF
Elena Hauge,
psykologspesialist
elena.hauge@unn.no

Sansetap og psykisk utviklingshemming

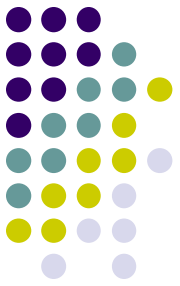

Plan

1. Utfordringer med kognitiv utredning
2. Teoretiske tilnærminger
3. Tilgang og vurdering (access vs. assess)
4. Optimalisering av testsituasjon
5. Dynamisk vs normativ test
6. Historier fra praksis

Litteratur om sansetap og psykisk utviklingshemming:

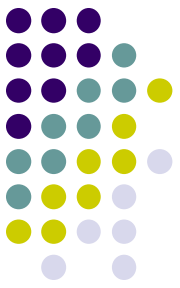
- Fravær av tidlig auditiv stimulering og forsinket språktilegnelse påvirker auditivt og visuelt arbeidsminne, oppmerksomhet og hemming (Pisoni et al., 2008).
- Høyere forekomst av autisme hos døve og sterk hørselshemmede enn i den totale befolkningen (Brown, Doster, 2018; Roush, Wilson, 2013)

Barn med medfødt blindhet i Sverige (de Verdier et al., 2018)

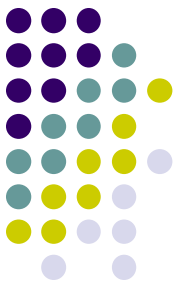
- Studium av medisinske, pedagogiske og psykologiske journaler for blinde barn (1998-2008):
 - 25% barn hadde bare blindhet
 - 75% hadde minst en forstyrrelse i tillegg: autisme, motoriske vansker og psykisk utviklingshemming

Døvblindhet (DB) og PU

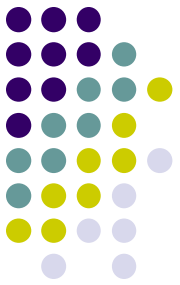
- Høy forekomst av psykiske problemer og atferdsproblemer hos personer med medfødt dövblindhet, 32% hadde PU; bare 1 av 4 hadde ingen diagnose (Dammeyer, 2011)
- Høy forekomst av uoppdaget hørselshemming (34%), synshemming (21%) og DB (21%) blant personer med moderat og alvorlig grad av PU (Fellinger, Holzinger et al., 2009)

Kognitiv utredning: utfordringer

- Heterogen populasjon
- Grad av syns- og hørselstap (selve utredningsprosedyren kan være vanskelig)
- Alder når man ble syns- og hørselshemmet
- Etiologi og grad av tilleggsvansker (komorbiditet)
- Adaptive ferdigheter? Hvordan kan de utredes på best mulig måte?

Teoretiske tilnærminger til forståelse av kognitiv utvikling (Skei, 2020).

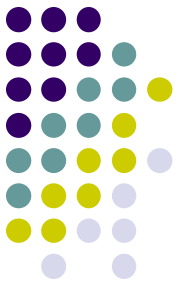
Hvis du vil komme deg videre, få en teori! - Nevrokonstruktivisme

- Forestillingen om at en del av det kognitive systemet kan svekkes mens andre deler er upåvirket er tvilsom. Det er mange sammenkoblinger på tvers av hjerneområder tidlig i ontogenese (Karmiloff-Smith, 2007)
- Hvis vi vil forstå en atypisk hjerne, må vi ta hensyn til hva som skjer veldig tidlig i ontogenese og ikke bare i sluttfasen (Annaz, Karmiloff- Smith, & Thomas, 2008).

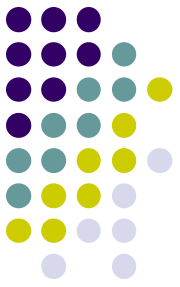
Nevrokonstruktivisme

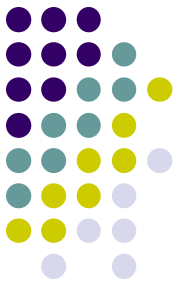
- Vi må lage et klart skille mellom den utviklende hjerne og den utviklede (Karmiloff-Smith, 2010).
- Diagnostisk overskygging kan forekomme i praksis: forklaring av endringer i atferd som intellektuell funksjonshemming (eller psykisk sykdom), men ikke som sensorisk nedsettelse (Kiani, Miller, 2010)

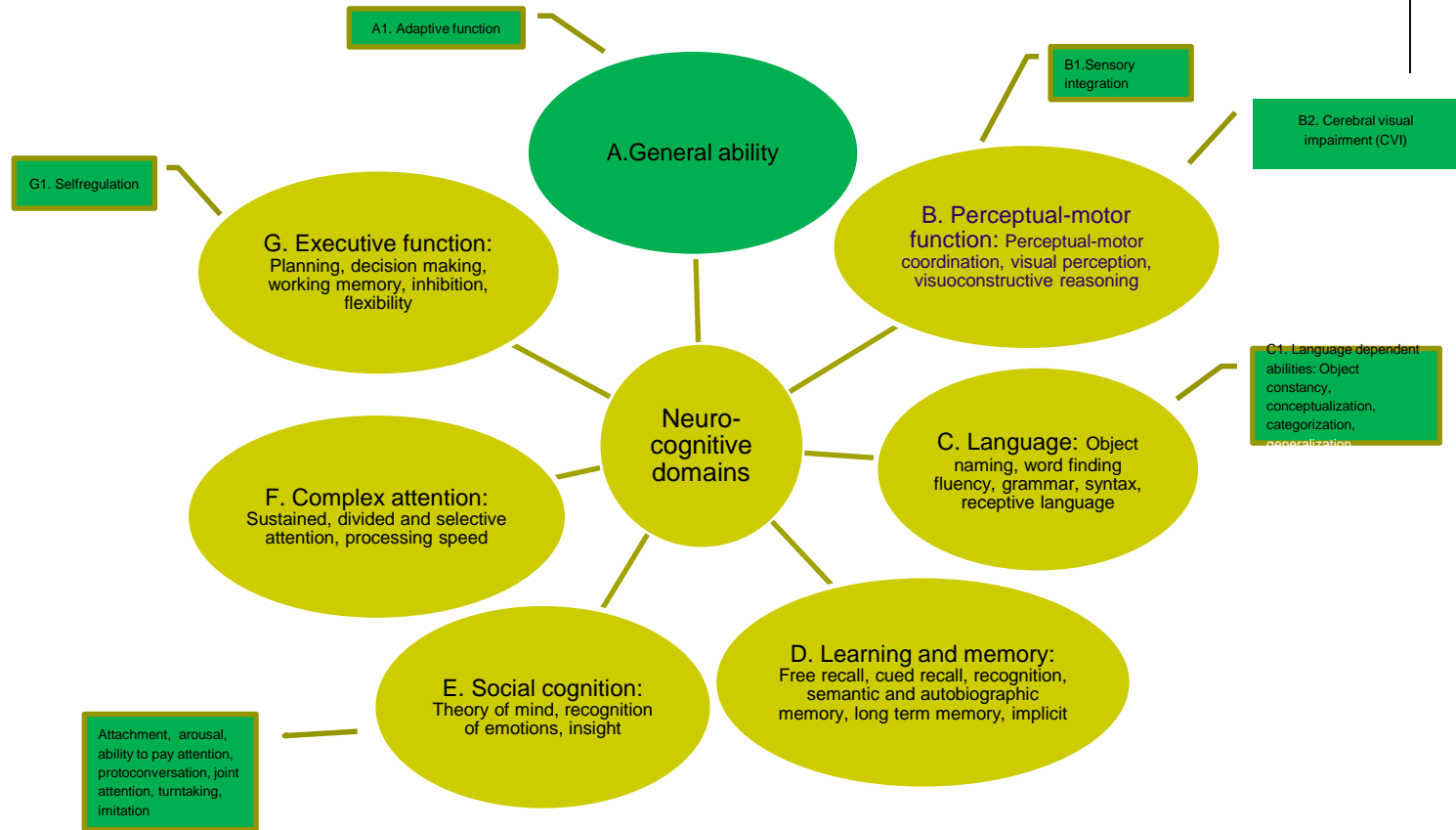
Kommentarer av personell (Kiani, Miller, 2010)

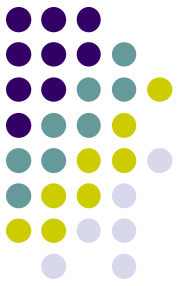
- Han begynte å ignorere oss.
- Han kan snakke så han er ikke döv.
- Hun kan høre/se når hun vil.
- Hun forstår hva vi sier!
- Hun forsetter å ødelegger ting!
- Hun vil ikke gå ut!
- Hun ser mer enn du tror!
- Vi satte lysrør på kjøkkenet da han begynte å ødelegge ting!

Neuro-kognitive domener (Skei, L., 2020)

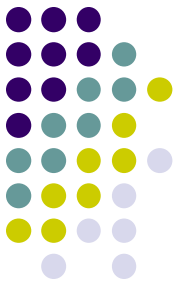

Utredning av psykisk utviklingshemning (PU)

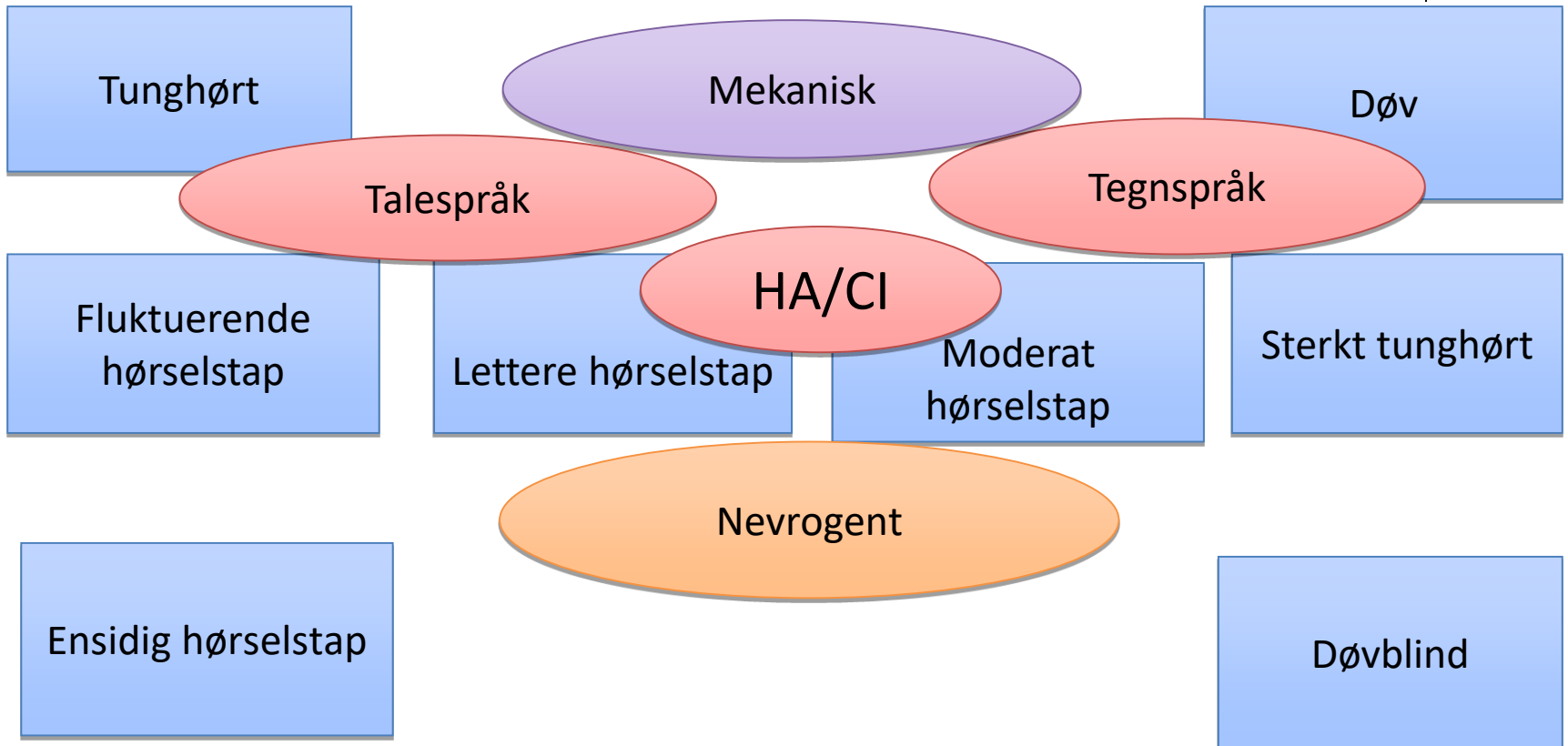

- Utredning øker bevisstheten om personens ressurser og utfordringer
- Kan gi oss viktig informasjon om individuelle inngrep som kan være nyttige og motiverende for barnet:
 - Mentale strategier og teknikker
 - Tekniske hjelpemidler (Ipad?)
- Tilgang til adaptiv atferd!

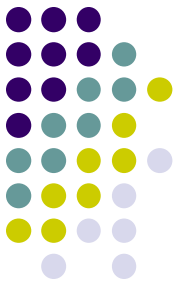
Ulike former for hørselstap

Tidspunkt
Medfødt – barndom - voksen

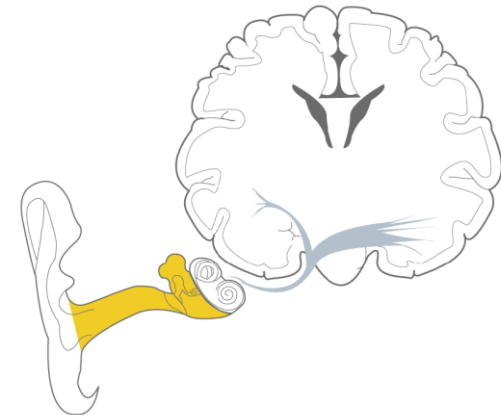

Ulike former for hørselstap

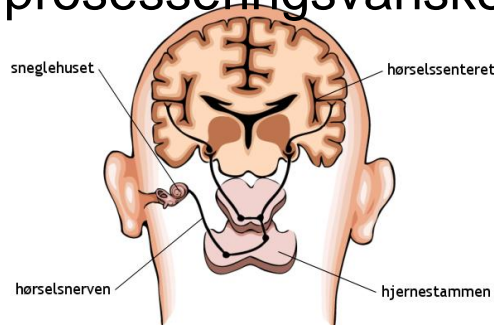

Nevrologent hørselstap

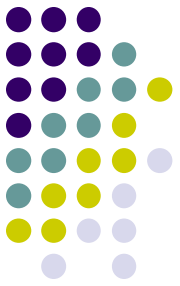
Mekanisk hørselstap

Auditive
prosesseringsvansker

I tillegg...

misofoni – ubehag i forhold til bestemte lyder

fonofobi – angst for eller aversjon mot bestemte lyder

distortion – forvrengning av lydbilde

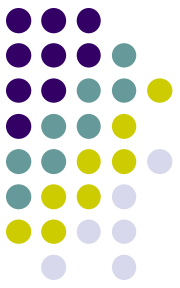
hyperacusis – overfølsomhet for lyd

recruitment – forbundet med et nevrogenet hørselstap (som skyldes en skade i det indre øret) og kan medføre redusert nytte av forsterkning

tinnitus – opplevelse av lyd som ikke har sin opprinnelse i noen ytre lydkilde. Lyden produseres i ens eget hørselssystem og kan høres i ørene eller i hodet. Mange medisiner (ca. 278) kan ha som bivirkning

Konsekvenser av hørselstap

- Å snakke uvanlig høyt eller å hviske
- Legger ikke merke til støy eller alarm
- Skremt av folk som nærmer seg bakfra eller utenfor synsfeltet
- Liker å høre radio eller TV høyere enn vanlig
- Reagerer bare på en kjent stemme (ikke konsekvent i respons)
- Misforståelse av beskjed
- Dekker til, setter fingrene i eller slår på ørene
- Lener seg mot lydkilden

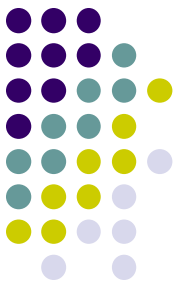
Synets delfunksjoner

- Visus - detaljsyn/ fokus/ synsskarphet.
- Synsfelt
- Øyebevegelser, øyemusklatur
- Kontrastsyn
- Fargesyn
- Samsyn/dybdesyn

Synsvansker – kortikale og cerebrale

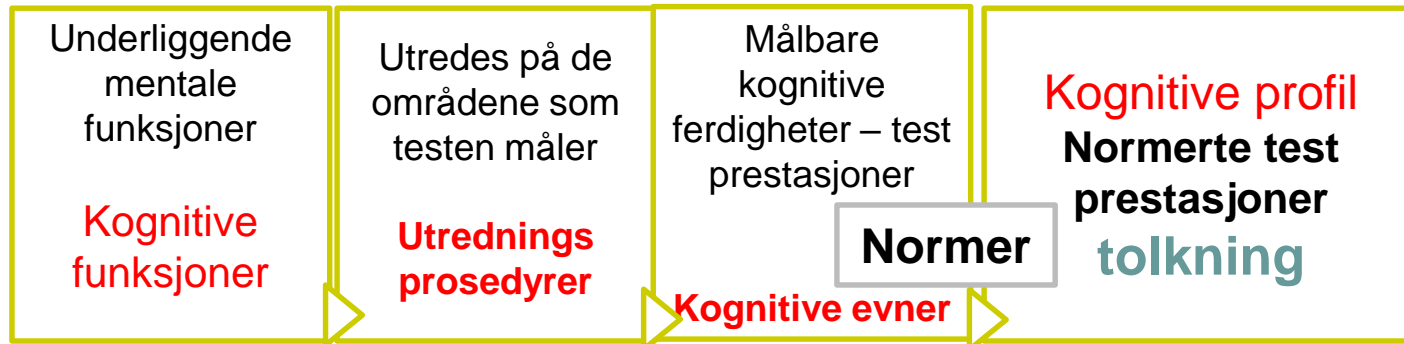

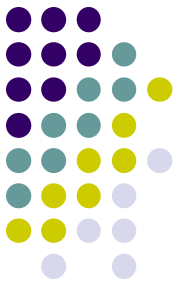
Utredning: standard vs dynamisk

Standard betyr standardiserte former for prosedyrer og gjennomføring

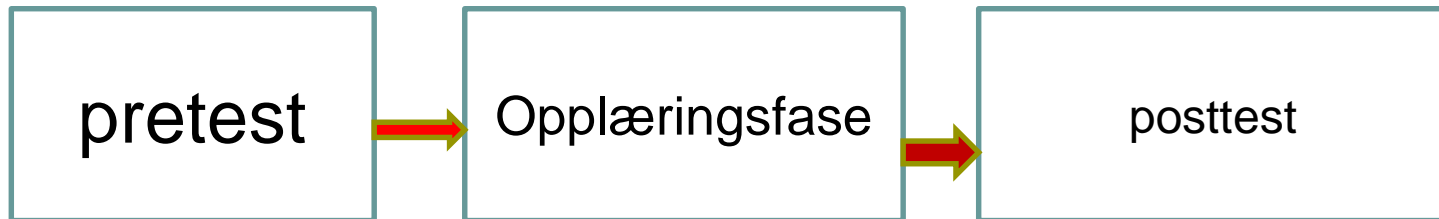
- Identifisering – klassifisering – diagnostisering
- Øyeblikksbilde
- Sammenlignet bilde med andre

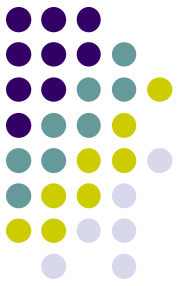

Dynamiskutredning

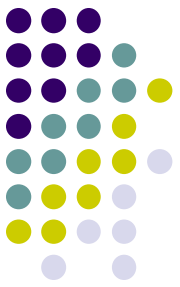
- En kartleggingsprosess hvor utredning og opplæring er integrert i testsituasjonen
- Fokus på prosess heller enn produkt

Oppsummering av dynamisk kartlegging

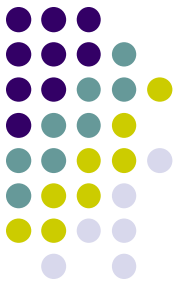

- kartlegging av persons læringspotensialer (kognitive endringsprosesser)
- kartlegging av læringspotensialer ifm tiltaksplanlegging
- Kartlegging av personens læringsstrategier

Psykologen bør huske på

- Tilpasning av tester og testsituasjonen (optimalisering, pauser og ikke bruke irrelevante stimuli osv.)
- Å bruke opplysninger fra flere instanser
- Observasjoner i forskjellige miljøer
- Semistrukturerte observasjoner (hva skal jeg observere – plan!)
- Å fin lese rapporter om utredninger fra andre avdelinger, institusjoner

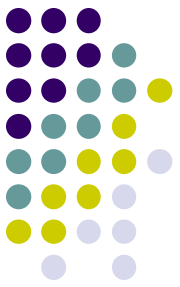

Psykologen bør huske på

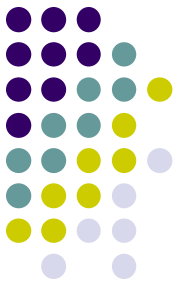
- Å være forsiktig med validering av funnene
- Samarbeid med foreldre og andre fagpersoner og en annen psykolog i vurderingsprosessen (forberedelse, implementering og evaluering)
- Bruke videoopptak (om det er samtykke)

Referanser

1. Dammeyer, J. (2011). Mental and behavioral disorders among people with congenital deafblindness. *Research in developmental disabilities*, 32(2), 571-575.
2. Einarsson, V., Bendixen, T., Tuomi, E., Hauge, E., Skei, L. (2020). Psychological assessment of individuals with deafblindness. Nordic Welfare Centre
3. Karmiloff-Smith, A. (2012). From Constructivism to Neuroconstructivism: Activity-Dependent Structuring of the Human Brain.
4. Kiani, R., & Miller, H. (2010). Sensory impairment and intellectual disability. *Advances in psychiatric treatment*, 16(3), 228-235.
5. Sachdev, P. S., et al. (2014). Classifying neurocognitive disorders: the DSM-5 approach. *Nature Reviews Neurology*, 10(11), 634.
6. Schum, R. (2004). Psychological assessment of children with multiple handicaps who have hearing loss. *The Volta Review*, 104(4), 237.

Takk for oppmerksomheten!